

Krystyna Buchta, Małgorzata Skiert

Postawy studentów AWF wobec wybranych form turystyki religijnej i ich determinanty

Ekonomiczne Problemy Usług nr 66, 57-66

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

KRYSTYNA BUCHTA

MAŁGORZATA SKIERT

Akademia Wychowania Fizycznego im. Józefa Piłsudskiego w Warszawie

POSTAWY STUDENTÓW AWF WOBEC WYBRANYCH FORM TURYSTYKI RELIGIJNEJ I ICH DETERMINANTY

Wstęp

Przystąpienie Polski do Unii Europejskiej (UE), podpisanie *Deklaracji bolońskiej* i realizacja wynikających stąd zobowiązań spowodowały wzrost oczekiwań wobec szkoły wyższej i jej absolwenta. Zgodnie z ustaleniami procesu bolońskiego, do ważniejszych zadań szkolnictwa należy podjęcie działań zmierzających do poprawy „zatrudnialności” absolwentów poszczególnych cykli kształcenia, a także przygotowanie ich do funkcjonowania w społeczeństwie i gospodarce opartej na wiedzy. Szkolnictwo wyższe powinno zatem przekazywać studentom umiejętności praktyczne bazujące na informacjach, wiedzę teoretyczną umożliwiającą rozumienie współczesnego świata, a także sprzyjać formowaniu określonych postaw społecznych i etycznych¹.

Problematyka kształtowania postaw studentów przez szkołę wyższą nabiera szczególnego znaczenia wobec postępującej globalizacji, technicyzacji życia, dehumanizacji. W dobie kryzysu postaw społecznych, coraz częściej obserwowanych także w rzeczywistości uczelnianej (komercjalizacja kształcenia, patologie społeczne), niezbędne wydaje się rozpowszechnianie zachowań wartościowych. Od współczesnego absolwenta szkoły wyższej wymaga się kwalifikacji znacznie przekraczających nabytą wiedzę i umiejętności, zaangażowania w sprawy świata, uczestnictwa w jego przekształcaniu i odpowiedzialności. Postawy absolwentów stanowią obok

¹ M. Wójcicka, *Zmiany w szkolnictwie wyższym z procesem bolońskim w tle*, „Przegląd Socjologiczny” 2009, t. LVIII, nr 3, s. 11.

wiedzy i umiejętności ważny składnik edukacji, zaś autonomia instytucji akademickich pozwala im na samodzielne decydowanie o wyborze środków do ich kształtowania. Uczelnia w swoim procesie dydaktyczno-wychowawczym ma wiele możliwości oddziaływania na studenckie postawy².

Problematyka opracowania dotyczy kształtowania i przejawów postaw proturystycznych studentów uczelni wychowania fizycznego (AWF) na kierunku turystyka i rekreacja. Analizą objęto postawy studentów wobec aktywności turystycznej, ze szczególnym uwzględnieniem doświadczeń związanych z turystyką religijną. Za aktywnym uczestnictwem w turystyce studentów tego kierunku przemawia ich potencjalna rola jako propagatorów i animatorów zachowań turystycznych w przyszłych środowiskach pracy.

1. Metodologia badań

Badania przeprowadzono za pomocą metody sondażu diagnostycznego, przy wykorzystaniu techniki ankiety audytoryjnej skierowanej do 191 studentów pierwszego i drugiego roku studiów II stopnia na kierunku turystyka i rekreacja WWFiS w Białej Podlaskiej. Badania przeprowadzono w roku akademickim 2010/2011.

Głównym celem podjętych badań była próba zdiagnozowania postaw studentów turystyki i rekreacji wobec aktywności turystycznej. Szczególną uwagę zwrócono na stosunek badanych do turystyki religijnej.

Rozumiejąc pod pojęciem postawy stosunek młodego człowieka do życia lub pewnej jego sfery, skłonność do określonych zachowań³, analizą objęto:

- preferowane formy aktywności turystycznej badanych,
- motywy podejmowania tego rodzaju aktywności,
- bariery i utrudnienia determinujące udział badanych w turystyce,
- czynniki kształtujące postawy badanych wobec aktywności turystycznej.

Zakładając, że aktywność turystyczna studentów warunkowana jest ich usytuowaniem społeczno-ekonomicznym, analizy przeprowadzono, uwzględniając zestaw zmiennych metryczkowych charakteryzujących badanych.

² E. Chmielecka, *Spółczesność mądrości*, w: *Studia ekonomiczne – czy tylko wiedza i umiejętności?*, red. J. Dietl, Z. Sapijaszka, Fundacja Edukacyjna Przedsiębiorczości, Łódź 2008, s. 10.

³ Ibidem, s. 13.

2. Wyniki badań

Ogólna charakterystyka badanych

Wśród ankietowanych nieznaczną przewagę stanowią kobiety (51,8%). Respondenci są zróżnicowani pod względem miejsca zamieszkania, przy czym blisko 65% stanowią mieszkańcy miast. Badani studenci w większości pochodzą z rodzin, w których ojciec ma średnie (49,7%) lub wyższe (37,7%) wykształcenie. Swoją sytuację materialną ankietowani określają najczęściej jako przeciętną (54%) lub dobrą (41,8%), a tylko 4,2% badanych oceniło ją jako trudną.

Aktywność turystyczna badanych

Analizę postaw studentów akademii wychowania fizycznego wobec turystyki rozpoczęto od oceny częstości występowania tego zjawiska w badanej populacji.

W toku zrealizowanych badań ustalono, że respondenci w zdecydowanej większości podejmują aktywność turystyczną, przy czym ponad połowa z nich (51,8%) wyjeżdża jedynie sporadycznie, a nieco mniejszy odsetek (45%) kilka razy w roku. W badanej grupie znalazło się jedynie kilka osób (3,2%), które przyznały, że nie wyjeżdżają wcale.

Badani studenci wyjeżdżają najczęściej nad morze (ponad 71% wskazań) oraz w góry (52,4%), przy czym co czwarty udaje się poza granice kraju. Formy, z jakich korzystają, to przede wszystkim imprezy mieszczące się w zakresie turystyki kwalifikowanej (ponad 28% wskazań), pobyt u rodziny lub znajomych (23,6%) bądź też wyjazdy w formie wczasów (21,5%). Mniejsze znaczenie okazały się mieć wędrowniki i obozy (17,3%) oraz wycieczki krajoznawcze (16,2%).

Zgodnie z deklaracjami badanych, wyjazdy turystyczne o charakterze religijnym, w tym głównie pielgrzymki, realizowało niespełna 5% respondentów.

Motywy aktywności turystycznej badanych

Turystyka, będąc elementem współczesnego stylu życia, pozwala na realizowanie wielu celów, najczęściej związanych z: wypoczynkiem, relaksem, poznawaniem świata, regeneracją zdrowia. Udział w ruchu turystycznym jest odpowiedzią na chęć realizacji określonych potrzeb kształtujących w konsekwencji motyw podjęcia podróży⁴. Posiadanie odpowiedniej motywacji zalicza się do czynników mających szczególną moc sprawczą w kształtowaniu aktywności turystycznej studentów⁵.

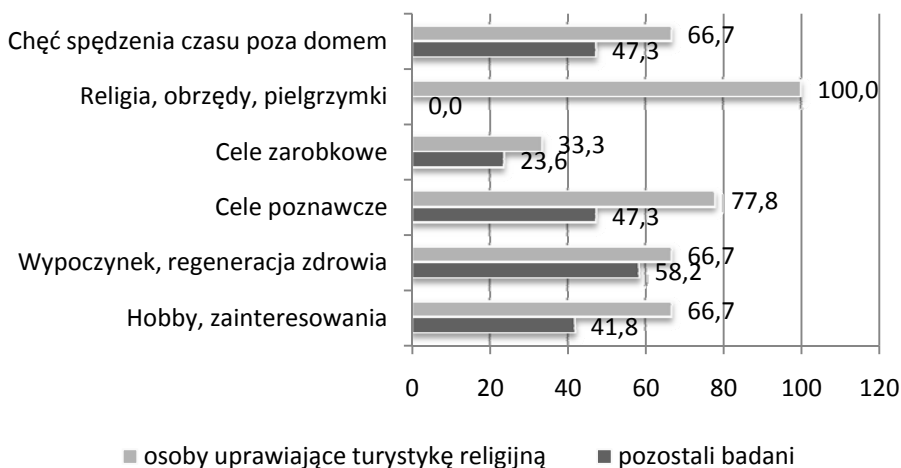
Wyniki przeprowadzonych analiz pokazały, że oprócz potrzeby wypoczynku (58,6%), wśród deklaracji badanych dominowały cele poznawcze (48,7%), a także chęć zmiany na pewien czas najbliższego otoczenia (48,2%). Przeciętnie co piąty

⁴ R. Seweryn, *Wewnętrzne wyznaczniki aktywności turystycznej Polaków*, „Problemy Turystyki” 2004, nr 3–4, s. 16–17.

⁵ K. Łopaciński, *Aktywność turystyczna polskich studentów w 1988 roku*, „Problemy Turystyki” 1989, nr 3, s. 14.

badany łączył wyjazdy turystyczne z celami zarobkowymi, zaś co dwudziesty – z religijnymi.

Zróznicowanie motywów prezentowanych przez studentów uprawiających turystykę religijną i pozostałych badanych przedstawiono na rysunku 1.

Rys. 1. Motywy podejmowania aktywności turystycznej przez osoby uprawiające turystykę religijną i pozostałych badanych (%)

Źródło: opracowanie własne.

Studenci uprawiający turystykę religijną wskazali w pierwszym rzędzie na religijny cel wyjazdów, jednocześnie deklarując częściej niż pozostali badani motywy poznawcze podróżowania (78% vs. 47%). Przeprowadzone analizy porównawcze nie wykazały istotnych różnic wobec pozostałych motywów pojawiających się w wypowiedziach badanych respondentów.

Bariery i utrudnienia w zakresie aktywności turystycznej badanych

Istotnym problemem, z punktu widzenia aktywności turystycznej, jest identyfikacja barier i utrudnień, jakie pojawiają się w zakresie możliwości korzystania z różnych form wyjazdów turystycznych. Wyniki badań pokazały, że w przypadku ankietowanych studentów największe znaczenie miały ograniczenia finansowe (blisko 74% wskazań). Dla prawie co drugiego respondenta utrudnieniem był również brak czasu. Inne bariery wskazywane przez badanych, takie jak: brak towarzystwa, brak atrakcyjnej oferty turystycznej, zły stan zdrowia, brak odpowiednich nawyków, miały znaczenie marginalne.

Szczegółowa analiza pozyskanych danych nie wykazała istotnych statystycznie różnic pomiędzy częstością wskazań w zakresie barier i utrudnień sygnalizowanych przez studentów uprawiających turystykę religijną i pozostałych badanych.

Z kolei analiza przeprowadzona w oparciu o zmienne metryczkowe pokazała, że jedynie sytuacja materialna badanych różnicowała wypowiedzi respondentów. Studenci lepiej sytuowani materialnie rzadziej wskazywali na bariery finansowe jako przeszkodę w podejmowaniu aktywności turystycznej niż ich koledzy znajdujący się w trudniejszej sytuacji ekonomicznej.

Uwarunkowania aktywności turystycznej badanych

Aktywność turystyczna, stanowiąc element stylu życia współczesnego człowieka, poddaje się działaniu wielu różnorodnych uwarunkowań umiejscowionych w sferze gospodarczej, społecznej i psychologicznej. Podejmując próbę określenia czynników, jakie mają wpływ na zachowania turystyczne badanych studentów, skoncentrowano się na elementach związanych z oddziaływaniem najbliższego otoczenia oraz mediów. Oparto się w tym zakresie na ocenach dokonywanych przez badanych w skali od 1 do 5 (5-max), mających odzwierciedlić poziom oddziaływania poszczególnych czynników (środowisk) na ich zachowania proturystyczne. Uzyskane wyniki przedstawiono w tabeli 1, gdzie zaprezentowano średnie arytmetyczne dokonanych ocen w ujęciu ogólnym oraz według danych metryczkowych.

Wyniki badań wyraźnie pokazują, że w odczuciu ogółu ankietowanych najsilniejszy wpływ na ich zachowania turystyczne miały środowiska koleżeńskie i uczelniane. Nieco mniejsze znaczenie przypisano w tym zakresie rodzicom, nauczycielom wychowania fizycznego oraz mediom typu: telewizja, radio, prasa czy Internet. Najmniejszą rolę w kształtowaniu postaw turystycznych dostrzegli badani w instytucjach kościelnych.

Analiza materiału empirycznego przeprowadzona w oparciu o zmienne metryczkowe pokazała istotne różnice w opiniach badanych studentów ze względu na płeć, miejsce zamieszkania i sytuację materialną. Kobiety znacznie wyżej niż mężczyźni oceniły rolę rodzeństwa, nauczycieli, organizacji studenckich i turystycznych w kształtowaniu ich doświadczeń i postaw proturystycznych. Z kolei mieszkańcy miast wskazali na bardziej znaczący wpływ rodziców, niż miało to miejsce w przypadku mieszkańców wsi. Sytuacja materialna natomiast podzieliła opinie badanych w zakresie roli, jaką przypisano instytucjom kościelnym. Osoby deklarujące gorszą sytuację finansową uznały, że w ich przypadku Kościół odegrał większą rolę, niż to miało miejsce u respondentów lepiej sytuowanych. Warto również dodać, że pozostałe zmienne metryczkowe (wykształcenie ojca, średnia ocen za ostatni semestr) nie różnicowały opinii badanych w analizowanym zakresie.

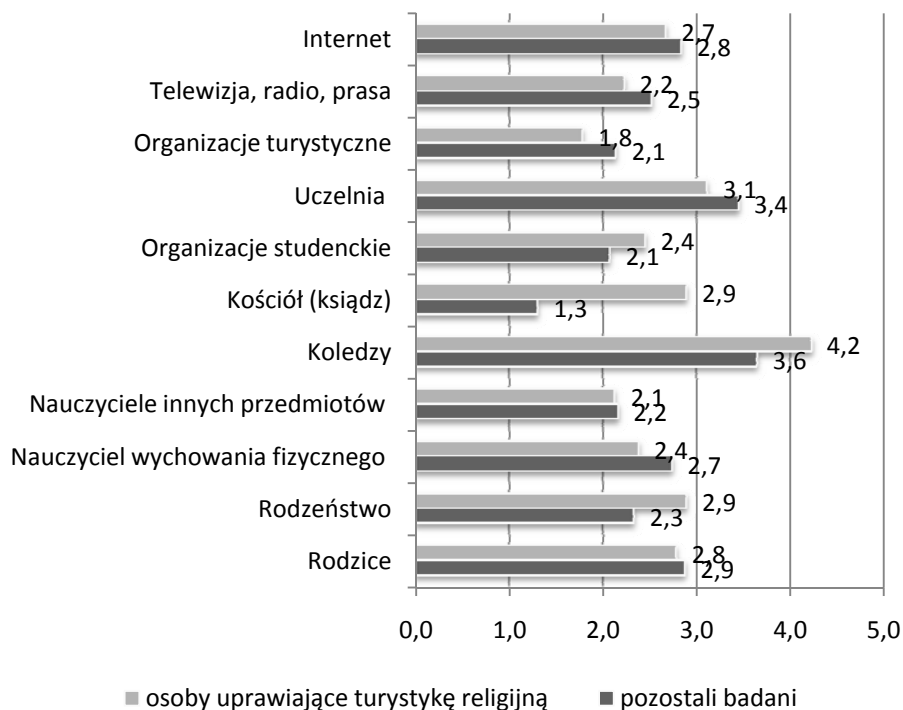
Tabela 1

Czynniki kształtujące postawy badanych wobec aktywności turystycznej
(oceny w skali do 1 do 5; 5-max)*

Wyszczególnienie	Ogółem	Płeć		Miejsce zamieszkania		Wykształcenie ojca		Sytuacja materialna		Średnia ocen za ostatni semestr	
		kobiety	mężczyźni	miasto	wieś	podstawowe	średnie i wyższe	dobra	przeciętna i trudna	do 4,0	powyżej 4,0
Rodzice	2,9	3,0	2,7	3,0	2,5	3,4	2,8	3,1	2,7	2,8	2,9
Rodzeństwo	2,4	2,7	2,0	2,4	2,3	2,7	2,3	2,3	2,4	2,4	2,3
Nauczyciel wychowania fizycznego (szkoła)	2,7	2,9	2,5	2,7	2,8	2,4	2,8	2,6	2,8	2,5	2,9
Nauczyciele innych przedmiotów (szkoła)	2,2	2,3	2,0	2,2	2,0	2,2	2,2	2,0	2,2	2,1	2,2
Koledzy	3,7	3,7	3,6	3,6	3,8	3,4	3,7	3,7	3,7	3,6	3,7
Księża (Kościoł)	1,4	1,4	1,3	1,4	1,4	1,4	1,4	1,2	1,5	1,4	1,4
Organizacje studenckie	2,1	2,3	1,9	2,2	1,9	2,4	2,0	2,1	2,1	1,9	2,3
Nauczyciele akademicy (uczelnia)	3,4	3,4	3,4	3,4	3,5	3,9	3,4	3,3	3,5	3,4	3,4
Organizacje turystyczne	2,1	2,3	1,9	2,2	2,0	2,1	2,1	2,0	2,2	2,0	2,2
Telewizja, radio, prasa	2,5	2,4	2,6	2,4	2,6	2,3	2,5	2,6	2,4	2,4	2,6
Internet	2,8	2,8	2,9	2,9	2,7	2,6	2,9	3,0	2,7	2,7	2,9

* pogrubioną czcionką zaznaczono różnice istotne statystycznie; $p < 0,05$

Źródło: opracowanie własne.

Rys. 2. Czynniki warunkujące aktywność turystyczną osób uprawiających turystykę religijną i pozostałych badanych (oceny w skali od 1 do 5; 5-max)

Źródło: opracowanie własne.

Przeprowadzona analiza oddziaływań poszczególnych środowisk (czynników) na postawy wobec aktywności turystycznej osób korzystających z wyjazdów o charakterze religijnym i pozostałych badanych pokazała, że osoby z pierwszej grupy (uprawiające turystykę religijną) istotnie wyżej oceniły rolę Kościoła (księży) w kształtowaniu tego rodzaju postaw niż pozostali respondenci (średnio: 2,9 pkt vs. 1,3 pkt) (rysunek 2). Jednocześnie ta grupa studentów oceniła wpływ księży na swoje zachowania turystyczne na poziomie zbliżonym do oddziaływania w tym względzie środowiska rodzinnego (rodzice, rodzeństwo), jednak niżej niż wpływy kolegów i uczelni. W zakresie pozostałych poddanych ocenie elementów nie stwierdzono w wypowiedziach ankietowanych różnic istotnych statystycznie.

Podsumowanie badań

W świetle ustaleń dokonanych w oparciu o literaturę przedmiotu nie ma „wzorcowego” doświadczenia turystycznego, bowiem określone zachowania nazywane jako turystyczne kształtowane są pod wpływem wielu czynników i okoliczności⁶.

Podjęta w pracy próba analizy zgromadzonego materiału empirycznego pokazała, że podobnie jak to odnotowano w innych badaniach⁷, na aktywność turystyczną badanych rzutują głównie ich zainteresowania i sposób organizacji czasu wolnego, a także środowisko kolegów. W rankingu zmiennych oddziałujących na poziom aktywności turystycznej ogółu badanych uczelnia znalazła się na czwartym miejscu, ze średnią ocen 3,4 pkt w skali pięciopunktowej, przed takimi zmiennymi jak rodzice czy Internet. Ta dość wysoka lokata uczelni wiąże się niewątpliwie z kierunkiem studiów i realizowanym tu programem.

Wielość doświadczeń wyniesionych z domu rodzinnego, środowiska czy szkoły, a także wpływ massmediów powodują, że na uczelnię przychodzą studenci o zróżnicowanym stopniu przygotowania, dojrzałości i oczekiwań. Zderzenie z nowym środowiskiem może mieć istotne znaczenie dla weryfikacji określonych postaw czy modyfikacji dotychczasowego systemu wartości. Rozpatrywane zagadnienie aktywności turystycznej ze szczególnym uwzględnieniem turystyki religijnej wpisuje się w problematykę postaw studentów.

Postawy te mogą być kształtowane pod wpływem różnorodnych form działalności instytucjonalnej⁸. Proces kształcenia, szczególnie na badanym kierunku studiów, stwarza wiele możliwości zwiększania aktywności turystycznej studentów. Zarówno działania o charakterze organizacyjnym, jak również metodycznym powinny rozwijać taką aktywność. Inspirujące oddziaływanie mogą tu mieć przede wszystkim zajęcia terenowe, praktyki czy inne formy organizacyjne zajęć na uczelni, pozwalające na „upraktycznienie” poznawanych treści kształcenia. Podobnie postawy nauczycieli mogą stanowić sprzyjający klimat dla podejmowania określonych inicjatyw uaktywniających młodzież akademicką. Szkoła wyższa jako instytucja i pracujący tu nauczyciele mogą w ramach procesu dydaktyczno-wychowawczego inspirować studentów do pożądanых zachowań, także poprzez rozważanie o wartościach, czemu służy m.in. edukacja humanistyczna, naśladow-

⁶ G. Gołębski, B. Hołderna-Mielcarek, A. Niezgodą, P. Szmatała, *Model zachowań turystycznych w czasie wolnym polskiej młodzieży studiującej*, „Problemy Turystyki” 2002, nr 1–2, s. 69–70; J. Urry, *Spojrzenie turysty*, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 2007, s. 15.

⁷ E. Szulc-Dąbrowiecka, *Preferencje w turystyce wyjazdowej studentów Warszawy (na przykładzie zachowań studentów Wyższej Szkoły Turystyki i Rekreacji WSTiR)*, „Turizm” 2001, nr 11, s. 72.

⁸ P. Ławniczak, *Wpływ wybranych środowisk nośnych edukacyjnie na miejsce aktywności ruchowej w stylu życia młodzieży*, „Kultura i Edukacja” 1999, nr 1, s. 52–53.

nictwo (dawanie dobrego przykładu) oraz zachętę, czy tzw. wymuszone zaangażowanie do działań społecznie użytecznych. Działania takie sprzyjają bowiem rozwijaniu i utrwalaniu systemów wartości, a więc i określonych postaw wśród studentów, i jeśli zostaną przez nich zrozumiane i zaakceptowane, mają szansę przejść w trwałe nawyk zaangażowania, czyli w postawę⁹.

Rozpatrując problematykę kształtowania i przejawów postaw proturystycznych studentów turystyki i rekreacji, szczególną uwagę zwrócono na zachowania badanych wobec aktywności turystycznej podejmowanej w celach religijnych¹⁰.

Migracje wynikające z motywów religijnych odgrywają ważną rolę w turystyce wielu krajów. Wędrowniki mające swe podłoże w wierzeniach i religii nieodłącznie towarzyszyły człowiekowi na wszystkich etapach rozwoju kultur i cywilizacji. Do trwałych praktyk religijnych można zaliczyć m.in. pielgrzymki, uznawane za najstarszą z form migracji wynikających z motywów pozaekonomicznych. Dla najuboższych grup społecznych pielgrzymki stanowią niejednokrotnie jedyną formę aktywności turystycznej¹¹.

W ostatnim okresie w krajach cywilizacji zachodniej obserwuje się stopniowe zanikanie form migracji podejmowanych z motywów czysto religijnych. Ze względu na walory środowiska przyrodniczego, zabytki czy tradycje historyczne, niektóre miejsca kultu pełnią już, obok funkcji religijnej, ważną rolę ośrodków turystycznych¹². Coraz częściej w miejscach kultu obserwuje się zjawisko przybywania turystów także w celach poznawczych lub nawet wypoczynkowych¹³.

Wyniki przeprowadzonych analiz pokazały, że religijne cele podejmowania podróży deklarował co dwudziesty badany, przy czym wiązały się one jednocześnie z celami poznawczymi i rekreacyjnymi. Według opinii tej grupy młodzieży na kształtowanie się doświadczeń turystycznych stosunkowo duży wpływ miał Kościół i reprezentujący go księża. Analiza danych metryczkowych pokazała ponadto, że studenci uprawiający turystykę religijną pochodzą z rodzin o trudniejszej sytuacji materialnej, stąd prawdopodobnie tańsze z reguły wyjazdy organizowane przez księży stanowiły dla nich korzystną alternatywę spędzenia wolnego czasu.

Problematyka aktywności turystycznej młodzieży studiującej w uczelniach wychowania fizycznego wydaje się być szczególnie ważna. Studenci tych uczelni – przygotowujący do roli propagatorów i animatorów turystyki – powinni wynosić

⁹ E. Chmielecka, *Spoleczeństwo mądrości...*, op.cit., s. 23.

¹⁰ J. Kosiewicz, *Wędrowniki religijne jako forma turystyki aktywnej*, „Wychowanie Fizyczne i Zdrowotne” 1999, nr 3, s. 108–109.

¹¹ A. Jackowski, I. Sołjan, *Główne problemy badawcze w zakresie turystyki religijnej*, „Turyzm” 2008, nr 18, s. 39–40.

¹² H. Dzielińska, *Pielgrzym czy turysta?*, „Rynek Turystyczny” 2006, nr 4, s. 27–28.

¹³ A. Jackowski, I. Sołjan, *Główne problemy...*, op.cit., s. 41; J. Rut, P. Rut, W. J. Cynarski, *Turystyka pielgrzymkowa*, „Przegląd Naukowy Kultury Fizycznej Uniwersytetu Rzeszowskiego” 2003, nr 3–4, s. 379–380.

ze studiów odpowiednie wzorce postaw, które mogłyby być kontynuowane przez późniejszego absolwenta i upowszechniane w szerszym środowisku społecznym. W tym kontekście zadaniem szkoły wyższej jest wykształcenie na tyle kreatywnego studenta, który po opuszczeniu uczelni mógłby je skutecznie upowszechnić w szerszym środowisku społecznym¹⁴.

THE ATTITUDES OF PHYSICAL EDUCATION ACADEMY'S STUDENTS TOWARDS CHOSEN FORMS OF RELIGIOUS TOURISM AND THE ATTITUDES' DETERMINANTS

Summary

The paper concerns the forming and signs of pro-tourism behavior in tourism and recreation students. For the purpose of this paper, close attention was paid to the attitudes and behavior of students towards religious tourism.

The research was conducted by means of diagnostic survey with the use of auditory survey technique.

The results of the analysis show a high level of students' participation in tourism, mainly in its active forms. The attitudes of respondents towards tourist activities are mainly determined by their interests, free time activities and peer environment. Students who participate in religious tourism stress the positive role of church in developing their own tourist experience. These young people's tourist behavior is more often determined by economic factors.

Translated by Małgorzata Skiert

¹⁴ Sławek M., Żukowska Z., *Postawy wobec zdrowia i kultury fizycznej studentów kierunku pedagogicznego Uniwersytetu Łódzkiego*, „Roczniki Naukowe AWF w Warszawie” 1999, tom XXXVIII, s. 109–110.